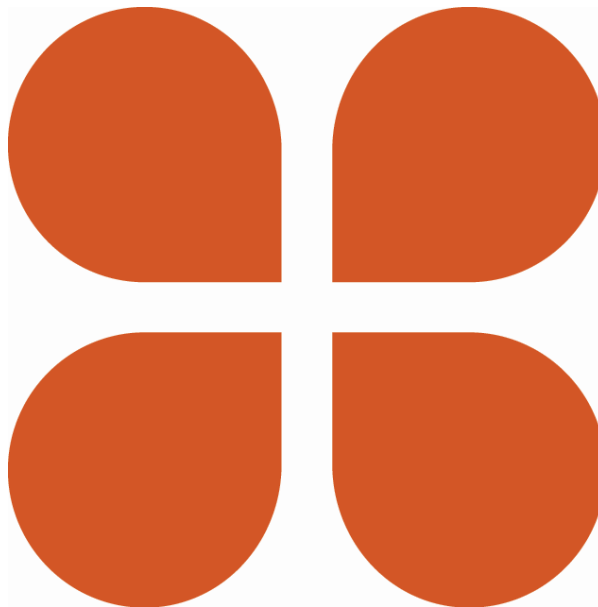

Riksintressen

Västerbotten

Denna publikation ingår i en serie med de olika riksintressena som är publicerat på webbplatsen: www.raa.se

Värdetexter avseende områden i Västerbottens län med kulturmiljövärden av riksintresse enligt 2 kap 6 § NRL.

NUMMERORDNING -KOMMUNVIS

Nordmalings kommun

- 1 Olofsfors järnbruk (Nordmalings sn)
- 2 Hummelholms by (Nordmalings sn)
- 3 Centrala Nordmaling (Nordmalings sn)

Umeå kommun

- 4 Snöan (Hörnefors sn)
- 5 Norrbyskär (Hörnefors sn)
- 6 Åheden - Nordansjö (Hörnefors sn)
- 7 Västerbacken - Holmsund (Umeå sn)
- 8 Holmöns by (Holmöns sn)
- 9 Stor Fjäderägg (Holmöns sn)
- 10 Umeå (Umeå sn)
- 11 Norrfors - Klabböle (Umeå sn)
- 24 Vindelälven (delen i Umeå sn)

Robersfors kommun

- 12 Ratan (Bygdeå sn)
- 13 Bygdeå (Bygdeå sn)
- 14 Robertsfors (Robersfors sn)
- 15 Nysätra - Holmsjöberget (Nysätra sn)

Skellefteå kommun

- 16 Lövånger (Lövångers sn)
- 17 Bjurön - Fällan (Lövånger sn)
- 18 Byarna runt Bygdeträsket (Burträsk sn)
- 19 Örviken (Skellefteå sn)
- 20 Skellefteå (Skellefteå sn)
- 21 Byskeälven (Jörns, Fällfors och Byske sn:r)

Norsjö kommun

- 22 Petikån: Rörträsk - Svansele dammängar (Norsjö sn)

Vindelns kommun

- 23 Degerfors, del av tätorten Vindelns (Degerfors sn)

24 Vindelälven (delen i Degerfors och Åmsele sn:r)

Vännäs kommun

24 Vindelälven (delen i Vännäs sn)

Lycksele kommun

- 24 Vindelälven (delen i Lycksele sn)
- 25 Stöttingsfjällets översilningssystem och byar (Lycksele sn)
- 26 Pausele - Pauliden (Lycksele sn)
- 27 Örträsk (Lycksele sn)

Sorsele kommun

- 24 Vindelälven (delen i Sorsele sn)
- 28 Laisälven (Sorsele sn)
- 29 Gillesnuole (Sorsele sn)
- 30 Ammarnäs (Sorsele sn)
- 31 Tjulträsk (Sorsele sn)
- 32 Åkernäs - Övertjuktan (Sorsele sn)

Storumans kommun

- 33 Gunnarns by - Juktån (Stensele sn)
- 34 Storuman (Stensele sn)
- 35 Björkvattensdalen (Tärna sn)
- 36 Atoklinten (Tärna sn)
- 37 Hemavan (Tärna sn)
- 38 Brandsfjället - Gausjosjön (Tärna sn)

Åsele kommun

- 39 Hälla (Åsele sn)
- 40 Västra Storsjö (Åsele sn)
- 41 Torvsjö (Åsele sn)

Vilhelmina kommun

- 42 Risträsk (Vilhelmina sn)
- 43 Bäcksele (Vilhelmina sn)
- 44 Vilhelmina (Vilhelmina sn)
- 45 Kittelfjäll (Vilhelmina sn)
- 46 Fatmomakke (Vilhelmina sn)
- 47 Gråtanån (Vilhelmina sn)
- 48 Svartsjöbäcksområdet (Vilhelmina sn)
- 49 Ransarnområdet (Vilhelmina sn)

- 50 Remdalen (Vilhelmina sn)
- 51 Risfället - Rissjön (Vilhelmina sn)

Dorotea kommun

- 52 Laiksjö (Dorotea sn)

MILJÖBESKRIVNINGAR - KOMMUNVIS

NORDMALINGS KOMMUN

Olofsfors järnbruk [AC 1] (Nordmalings sn)*Motivering:*

Bruksmiljö med anor från 1760-talet, som utvecklats under 1800-talet.

Uttryck för riksintresset:

Välbevarade verksbyggnader, bl a masugnsbyggnad, manufakturmedja och stångjärnssmedja. Arbetarbostäder, herrgård med brukskontor samt ladugård av murad slaggsten.

Hummelholms by [AC 2] (Nordmalings sn)*Motivering:*

Bymiljö i *dalgångsbygd* av medeltida ursprung med bevarade ålderdomliga drag i bebyggelsemönstret. Omfattande ängsmarker vid Öreälvens stränder.

Uttryck för riksintresset:

Bevarade äldre gårdslägen från 1600-talet, ägo gränser, vägnät med allé och genuin bebyggelse. Slättermark vid älven.

Centrala Nordmaling [AC 3] (Nordmalings sn)*Motivering:*

Sockencentrum sedan medeltiden med kyrko- och *marknadsplats*.

Uttryck för riksintresset:

Medeltida gråstenskyrka troligen uppförd omkring 1480 och senare ombyggd samt klockstapel av bottnisk typ uppförd 1767-1768 av byggmästaren P Zachrisson i Kubbe. *Begravningsplats* med äldre gravvårdar. Gamla prästgården från 1700-talet med flygelbyggnader. Nuvarande prästgård från 1920- och 1930-talen.

UMEÅ KOMMUN

Snöan [AC 4] (Hörnefors sn)*Motivering:*

Säsongsfiskeläge för säljakt och fiske i yttersta havsbandet präglat av lämningar med kontinuitet åtminstone från vikingatid. (*Forn- och medeltida kustmiljö, Kapell*).

Uttryck för riksintresset:

Samlat område med tomtningar (hyddbottnar efter tillfälliga bosättningar) från vikinga- och medeltid, labrynter, kompassros och naturhamn. Vid Järnhällan ligger fiskestugor från 1800-1900-tal samt fiskekapell från 1800-talets början.

Norrbyuskär [AC 5] (Hörnefors sn)*Motivering:*

Industrimiljö anlagd på 1890-talet av Mo och Domsjö AB som ett mönstersamhälle efter internationella förebilder vad avser placering och utformning av industribyggnader, bostäder och gemensamhetslokaler. En av norra Europas för sin tid största ångså-

gar.

Uttryck för riksintresset:

De omfattande industriområdena är igenväxta och förfallna, kvar står endast sågens maskinhus. I övrigt finns herrgård, kägelbana, skola, förvaltarbostad, kontor och enhetligt grupperade och utformade arbetarbostäder som är välbevarade utmed två allé-kantade huvudgator.

Åheden - Nordansjö [AC 6] (Hörnefors sn)

Motivering:

Forn- och medeltida kustmiljö bestående av två väl sammanhållna rösemiljöer med typiska gravar från brons- och järnålder.

Uttryck för riksintresset:

Monumentala runda rösen, långrösen och stensättningar, belägna en och en eller samlade i små grupper på bergshöjder och moränryggar.

I området ingår även:

Två milstolpar från 1866.

Västerbacken - Holmsund [AC 7] (Umeå sn)

Motivering:

Industrimiljö från 1850-talet vid Baggböle sågverks dåvarande lastageplats.

Uttryck för riksintresset:

Ett tiotal väl bibehållna timrade arbetarbostäder från 1850-talet med senare uppförda uthuslängor. Söder därom kyrka och prästgård som företaget uppförde under 1860-1880-talen.

Holmöns by [AC 8] (Holmöns sn)

Motivering:

Skärgårdsby och odlingslandskap med medeltida kontinuitet, baserad på jordbruk i kombination med fiske och jakt.

Uttryck för riksintresset:

Särpräglad och välbevarad ålderdomlig bebyggelse i gamla gårdslägen på åsryggar i ett öppet och välhävdad odlingslandskap.

Stor Fjäderägg [AC 9] (Holmöns sn)

Motivering:

Säsongsfiskeläge för säljakt och fiske i yttersta havsbandet präglad av lämningar med kontinuitet åtminstone från medeltid. (*Forn- och medeltida kustmiljö*)

Uttryck för riksintresset:

Samlat område med tomtningar (lämningar efter tillfälliga bosättningar) från medeltid, stenrösen, labyrinter och kompassrosor. Vid öns sydvästra del finns den nuvarande hamnen med fiskestugor och bodar.

I området ingår även:

En fyr på öns mitt, uppförd 1851.

Umeå [AC 10] (Umeå sn)

Motivering:

Residensstad som speglar 1600-talets stadsgrundningspolitik och utvecklingen inom

stadsbyggnadskonsten under 1800-talets andra del och 1900-talets början, med inslag av tydliga finska och kontinentala influenser.

Uttryck för riksintresset:

Gatusträckningar och rester av gamla infartsvägar samt byggnader som berättar om stadens utveckling från 1600-talet fram till mitten av 1800-talet. Den under 1800-talets senare del, och 1900-talets början succesivt utvidgade stadsplanen med gatunät, tomtstrukturer, platsbildningar och byggnader från motsvarande perioder. Utanför den äldre stadskärnan, 1864 års finlandsinspirerade "brandskyddsplan" med differentierat gatunät, med breda långgator, smalare tvärgator och rester av smala ekonomigator i kvarterens inre. Tillägget av Östra och Västra Esplanaden 1879. Den efter stadsbranden 1888 reglerade äldsta stadskärnan, med Rådhusplanen som bred mittaxel och med nya parkstråk. 1898 års utvidgning, där stjärnplatsen framför järnvägsstationen visar på inflytande från kontinentalt stadsbyggande. Utvidgningsområden från det tidiga 1900-talet med terränganpassat planmönster. Det rika inslaget av grönska med trädplanterade gator, parker och många trädgårdstomter samt kontakten med älven. Bebyggelsens karaktär med relativt glest byggnadssätt även i centrala lägen. Rester av den tvåvånga trähusbebyggelsen från 1800-talets slut. Byggnader och miljöer som speglar Umeås funktion som förvaltningsstad, så som residens, fängelse, olika institutionsbyggnader, regemente.

Norrfors - Klabböle [AC 11] (Umeå sn)

Motivering:

Älvdalsbygd med förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet längs Umeälven mellan Norrforsdammen och utsläppet i Klabböle. Området utgör Umeå sockens kärnbygd. (*Fornlämningsmiljö, Kraftverksmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningar i form av boplatser och en hållristningslokal. Genuina *bymiljöer* med välbevarad bebyggelse och tillhörande odlingslandskap längs älven. I älven övergivna anläggningar för flottning, sågverksdrift, laxfiske och kraftverk.

Vindelälven [AC 24] (delen i Umeå sn)

Motivering:

Älvdalsbygd med *bymiljöer* och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv. (*Fångstmiljö, Kommunikationsmiljö, Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bymiljöer och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv samt lämningar från det tidigare skogsbruket i form av kolningsplatser, tjärdalar och flottningsanläggningar. Lämningar efter jakt (fångstgropar), efter äldre kommunikationer (äldre vägar, färjeställen och broar) samt efter vattenkraftsutnyttjande (sågplatser, spånhyvlar och kvarnar).

Människans avtryck i landskapet spänner över tiden från stenålder till våra dagar. (Området berör även Vindelns, Vännäs, Lycksele och Sorsele kommuner).

ROBERTSFORS KOMMUN

Ratan [AC 12] (Bygdeå sn)*Motivering:*

Kommunikationsmiljö i kustmiljö, sedan 1600-talet hamnplats och under 1700-talet stapelhamn för övre Norrlands städer med fortsatt stor betydelse under 1800-talet. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Lämningar från sjöfartsepoken, bl a fyr, båk, lotsuppassningshus, hamnmagasin, tullgård och lotsstuga. Vattenståndsmärken sedan 1700-talet. Mareograf (vattenståndsmätare) från 1890-talet. Tre labyrinter, två av dem daterade till 1500-tal respektive 1600/1700-tal, kompassros samt tomtningar (hyddbottnar) från fiske/säljaktskojor.

I området ingår även:

Lämningar från 1809 års krig, bl a rester av skansar.

Bygdeå [AC 13] (Bygdeå sn)*Motivering:*

Sockencentrum i den medeltida Bygde socken. Vid början av 1300-talet fanns här den nordligaste kyrkan i landet.

Uttryck för riksintresset:

Gråstenskyrka från 1539 och klockstapel från 1818. Kyrkogård med gravar från bl a 1809 års krig. Vid kyrkan låg *kyrkstaden* och här finns sockenhäktet kvar. Tingshus uppfördes 1847, även använt som skolhus.

Robertsfors [AC 14] (Robertsfors sn)*Motivering:*

Bruksmiljö som speglar utvecklingen från 1750-talets järnbruk fram till våra dagar.

Uttryck för riksintresset:

Bruksområdet med välbevarade arbetarbostäder, kontor, herrgård och mekanisk verkstad samt byggnader uppförda av slaggsten i form av magasin, ladugård, stall och ett f d mejeri.

I området ingår även:

Egnahemsområde planlagt efter P O Hallmans intentioner 1901 samt området runt kyrkan (från 1957, ritad av I Tengbom) och prästgården.

Nysätra - Holmsjöberget [AC 15] (Nysätra sn)*Motivering:*

A. *Sockencentrum* med för länet unik kyrka från 1700-talet i rokokons anda.

B. *Forn- och medeltida kustmiljö* med en koncentration av typiska gravar från brons- och järnålder.

Uttryck för riksintresset:

A. Korskyrka i trä från 1710, uppförd av O Jonsson Vogel. Innertaket och färgsättningen är utförda i rokokons formspråk. Lämningar i form av stallar och häkte efter en tidigare *kyrkstad*.

B. Ett sammanhängande område med rösen och stensättningar från brons- och järnåldern längs en 3 km lång sträcka.

SKELLEFTEÅ KOMMUN**Lövånger [AC 16] (Lövångers sn)***Motivering:*

Kyrkstad vid kusten, sedan 1300-talet kyrkplats och senare även *handelsplats*.

Uttryck för riksintresset:

Gråstenskyrka från 1500-talet, ombyggd i olika etapper, klockstapel från 1700-talet, begravningsplats med gravkapell från 1873. Kyrkstad med 117 stugor och tillhörande stallar.

I området ingår även:

Timrat garveri i tre våningar, uppfört i början av 1900-talet.

Bjurön - Fällan [AC 17] (Lövångers sn)*Motivering:*

Kommunikationsmiljö och *säsongsfiskeläge* med lång kontinuitet. Sedan vikingatiden viktig säljaks- och fiskeplats och senare betydelsefull lots- och fyrplats. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fyr från 1859, lotsstugor, kapell från 1864, fiskeläge. Kustbundna fornlämningar i form av tomtningar (hyddbottnar), rösen, labyrinter samt en trolig medeltida kapellgrund med bogårdsmur.

Byarna runt Bygdeträsket [AC 18] (Burträsk sn)*Motivering:*

Variert *odlingslandskap* med medeltida kontinuitet i mellanbygden vid skogssjöarna Bygdeträsket och Göksjön. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Jordbruksbyar i lidläge med det omgivande odlingslandskapet i slutningarna ner mot sjöarna. Välbevarad traditionell bebyggelse med par- och enkelstugor samt sommarladugårdar, rökbastur, rundlogar och lador.

I området ingår även:

Västerbottens första järngruva från 1630-talet i Bygdsiljum.

Örviken [AC 19] (Skellefteå sn)*Motivering:*

Industrimiljö från sekelskiftet, ångsåg/sulfitfabrik, vid Skellefteälvens utlopp.

Uttryck för riksintresset:

Välbevarade industribyggnader med bibehållen ursprunglig karaktär varav några fortfarande är i bruk. Arbetar- och tjänstemannabostäder med tillhörande uthus och förråd, trädgårdar och björkalléer vid bostadsområdena. Gamla kajer och brädgårdsområde.

Skellefteå [AC 20] (Skellefteå sn)*Motivering:*

A. Skellefteå *sockencentrum*, *kyrkstad* och *marknadsplats* vid den gamla kustlandsvägen, som berättar om platsens betydelse för bygdens kyrkliga, sociala och kommersiella liv sedan medeltiden. (*Vägmiljö*).

B. *Militär miljö* som illustrerar försvarets organisation och utbildning under indelnings-

verkets tid. (*Boställsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

A. Kyrkomiljön med den stora landsortskyrkan med stomme av medeltida ursprung, och som byggdes om till korskyrka vid 1700-talets slut, begravningsplats, f d prästgård och tiondebodar. Det gamla färjestället nedanför kyrkan, senare ersatt med Lejonströmsbron som ursprungligen är från 1737. Bevarade sträckor av den äldre landsvägen med en stenvalvbro från 1800-talets första hälft. Kyrkstaden, 'Bonnstan', med 116 bevarade byggnader, som flyttades från en tidigare plats närmare kyrkan till sin nuvarande plats efter en brand 1835. Den speglar en senare utveckling av den svenska kyrkstaden med regelbunden uppbyggnad utmed en rak sträcka av landsvägen. Planmönster, kyrkstadsbebyggelse och den "lite kärva karaktär" som det tillfälliga boendet ger. Den tidigare marknadsplatsen och värdshuset i Nordanåområdet. Brunnsgården, uppförd 1831 som societetshus och bostad åt brunnsbolagets ordförande. Gården Lugnet vid Bonnstan, byggd på 1860-talet som bostad åt en pensionerad sågverksdisponent. Läroverksbyggnaden från 1913.

B. Det gamla majorsbostället Nyborg från 1764 och den tidigare exercisplatsen vid Nordanå.

Byskeälven [AC 21] (Jörns, Fällfors och Byske sn:r)

Motivering:

Älvdalsbygd med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet längs outbyggd skogsälv. (*Fångstmiljö, Samiska kulturmiljöer*).

Uttryck för riksintresset:

Lämningar från forntida fångstkultur i form av boplatser och hundratals fångstgropar längs älven. Rikligt med spår från den samiska nomadkulturen i form av härdar, visten, kåtatomter m m. med lång historia bakåt i tiden. Minnen från kolonisationsepoken under 1800-talet med gårdar och byar i kulturlandskap samt från skogsbruket i form av kolbottnar, tjärdalar och flottningsanläggningar.

I området ingår även:

Kyrkorna i Fällfors och Byske samt *kyrkstaden* i Byske.

NORSJÖ KOMMUN

Petikån: Rörträsk - Svansele dammängar [AC 22] (Norsjö sn)

Motivering:

Odlingslandskap med övervattnade slåttermarker längs Petikån som tydligt berättar om våtängsbrukets intensitet och effektiva utnyttjande före jordbruksrationaliseringen under 1800-talet.

Uttryck för riksintresset:

A. Rörträsk's översilningsängar. Fördämningsanordning och vattenledningsdike med silfåror. Akvedukt i form av en träränna över ån. Vattendrivna slipstenar. Diken och silfåror finns kvar, akvedukt och vattendriven slipsten har återuppförts.

B. Svansele dammängar. De naturliga slåtterängarna och myrarna längs Petikån överdämades och fick därigenom god växtlighet. På ängarna uppfördes en mängd ängslador vilka ännu finns kvar.

VINDELNS KOMMUN

Degerfors, del av tätorten Vindeln [AC 23] (Degerfors sn)*Motivering:*

Sockencentrum och kyrkby i den äldsta delen av Vindelns samhälle.

Uttryck för riksintresset:

Kyrkogård och församlingskyrka i nygotisk stil från 1901-1903, tingshus från 1800-talet, prästgård och gamla Degerfors by med Åströmska gården, ett av länets största timmerhus och omgivande odlingslandskap. Invid kyrkan återuppfördes socknens äldsta kyrka 1963.

Vindelälven [AC 24] (delen i Degerfors och Åmsele sn:r)*Motivering:*

Älvdalsbygd med *bymiljöer* och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv. (*Fångstmiljö, Kommunikationsmiljö, Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bymiljöer och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv samt lämningar från det tidigare skogsbruket i form av kolningsplatser, tjärdalar och flottningsanläggningar. Lämningar efter jakt (fångstgropar), efter tidigare kommunikationer (äldre vägar, färjeställen och broar) samt efter vattenkraftens utnyttjande (sågplatser, spånhyvlar och kvarnar). Människans avtryck i landskapet spänner över tiden från stenålder till våra dagar. (Området berör även Umeå, Vännäs, Lycksele och Sorsele kommuner).

VÄNNÄS KOMMUN

Vindelälven [AC 24] (delen i Vännäs sn)*Motivering:*

Älvdalsbygd med *bymiljöer* och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv. (*Fångstmiljö, Kommunikationsmiljö, Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bymiljöer och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv samt lämningar från det tidigare skogsbruket i form av kolningsplatser, tjärdalar och flottningsanläggningar. Lämningar efter jakt (fångstgropar), efter tidigare kommunikationer (äldre vägar, färjeställen och broar) samt efter vattenkraftens utnyttjande (sågplatser, spånhyvlar och kvarnar). Människans avtryck i landskapet spänner över tiden från stenålder till våra dagar. (Området berör även Umeå, Vindelns, Lycksele och Sorsele kommuner).

LYCKSELE KOMMUN

Vindelälven [AC 24] (delen i Lycksele sn)*Motivering:*

Älvdalsbygd med *bymiljöer* och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv. (*Fångstmiljö, Kommunikationsmiljö, Tidigindustriell miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bymiljöer och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv samt lämningar från det tidigare

skogsbruket i form av kolningsplatser, tjärdalar och flottningsanläggningar. Lämningar efter jakt (fångstgropar), efter tidigare kommunikationer (äldre vägar, färjeställen och broar) samt efter vattenkraftens utnyttjande (sågplatser, spånhyvlar och kvarnar). Människans avtryck i landskapet spänner över tiden från stenålder till våra dagar. (Området berör även Umeå, Vindelns, Vännäs och Sorsele kommuner).

Stöttingfjällets översilningssystem och byar [AC 25] (Lycksele sn)

Motivering:

Odlingslandskap i skogsbygd med bymiljöer och en mångfald av övervattnade våtmarker som tydligt berättar om ängsbrukets betydelse och det intensiva nyttjandet av naturliga slåttermarker före jordbrukets rationalisering.

Uttryck för riksintresset:

A. Bjurträsk - Söderby. Byar i lidläge med rikt byggnadsbestånd karaktäristiskt för 1800-talets agrarbebyggelse. I byn finns också ett missionshus. Omfattande översilningsängar, främst vid Norrån.

B. Fäboliden. Karaktäristisk lidby som utvecklades ur ett fäbodställe, insynat som nybygge 1789. Gårdarna ligger på rad längs byavägen. Den äldre bydelen innehåller kulturhistoriskt intressant och välbevarad bebyggelse, inklusive fägata med sommarladugårdar.

C. Vägsele. *Fornlämningsmiljö* bestående av ett flertal fångstgropssystem vid Granån där fynd av skärvsten tyder på förekomst av boplats från stenåldern.

I området ingår även:

Ett av Lycksele lappmarks första nybyggen i Vägsele, anlagt 1704.

Pausele - Pauliden [AC 26] (Lycksele sn)

Motivering:

Odlingslandskap med övervattnade slåttermarker med ett omfattande kanalsystem som visar på ängsbrukets intensitet och betydelse före jordbrukets rationalisering under 1800-talet.

Uttryck för riksintresset:

Flera kilometer långa kanaler och diken som grävdes för hand under 1840-talet för att leda vatten från bäckar till övervattning av slåttermysrar och strandängar.

I området ingår även:

Lämningar från flottningssepoken samt förhistoriska fångstgropssystem.

Örträsk [AC 27] (Lycksele sn)

Motivering:

By- och fornlämningsmiljö i skogsbygd i ett område där den agrara kolonisationen av Lycksele lappmark tog sin början under det sena 1600-talet. (Samisk kulturmiljö).

Uttryck för riksintresset:

Välbevarad bebyggelse i öppet odlingslandskap. Lämningar från renskötseln i äldre tid genom visten, härdar m m. Väster om sjön ligger ett område med fångstgropar, stenåldersboplatser och vattenledningar för ängsbruket av 1800-talstyp.

I området ingår även:

Örträskdammen i Öreälven strax nedströms utloppet ur sjön, ett märkligt minne från flottningssepoken.

SORSELE KOMMUN**Vindelälven [AC 24]** (delen i Sorsele sn)*Motivering:*

Älvdalsbygd med bymiljöer och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv. (Fångstmiljö, Kommunikationsmiljö, Tidigindustriell miljö).

Uttryck för riksintresset:

Bymiljöer och öppna odlingslandskap vid oreglerad älv samt lämningar från det tidigare skogsbruket i form av kolningsplatser, tjärdalar och flottningsanläggningar. Lämningar efter jakt (fångstgropar), efter tidigare kommunikationer (äldre vägar, färjeställen och broar) samt efter vattenkraftens utnyttjande (sågplatser, spånhyvlar och kvarnar). Människans avtryck i landskapet spänner över tiden från stenålder till våra dagar. (Området berör även Umeå, Vindelns, Vännäs och Lycksele kommuner).

Laisälven [AC 28] (Sorsele sn)*Motivering:*

Fångstmiljö på ömse sidor om Laisälven med ovanligt stor rikedom av förhistoriska lämningar.

Uttryck för riksintresset:

Ett 40-tal boplatser, bl a i form av skärvstensvallar (hyddbottnar), varav den största mäter 25 x 9 meter. Här finns också länets längsta fångstgropssystem, 8 km långt och innehållande 156 gropar.

I området ingår även:

100-åriga ledarmar i huggen sten från flottningsperioden.

Gillesnuole [AC 29] (Sorsele sn)*Motivering:*

Samiskt kapell, med ursprung sedan slutet av 1600-talet.

Uttryck för riksintresset:

Timrat kapell, uppfört 1796-1798 och återinvigt 1940, kyrkogård, några torvkåtor och bodar.

Ammarnäs [AC 30] (Sorsele sn)*Motivering:*

Fjällbygd med samisk kyrkstad, kyrka och odlingslandskap.

Uttryck för riksintresset:

Kyrkan, uppförd 1912, ersatte det år 1858 uppförda kapellet. Vid kyrkan ligger ett 15-tal kyrkstugor och stolpbodar vilka utgör den samiska kyrkstaden. Deltalandskapet, vid Tjulåns sammanflöde med Vindelälven, med slätter- och betesmarker med många ängslador. Potatisbacken, en kulle mitt i samhället, har sedan lång tid utgjort ammarnäsbornas potatisland.

Tjulträsk [AC 31] (Sorsele sn)*Motivering:*

Småbruk (fd fjällägenheter) i fjällbygd vid Lill- och Stor-Tjulträskan med exempel på fjälljordbruk från sekelskiftet och senare.

Uttryck för riksintresset:

Runt sjöarna ligger nybyggen som togs upp under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, flera av dem på tidigare samiska visten. Endast ett av dem är ännu i bruk, men på de flesta gårdarna finns man- och ekonomibyggnader kvar. På Dårraudden fanns en nomadskola under 1930-1940-talen.

Åkernäs - Överstjuktan [AC 32] (Sorsele sn)

Motivering:

Småbruk (fd fjällägenhet) i *fjällbygd* vid Överstjuktan med omgivande odlingsmark. Samiskt nybygge upptaget 1848.

Uttryck för riksintresset:

Välbevarade äldre timmerbyggnader och delvis öppet odlingslandskap.

I området ingår även:

Viktoriakapellet, samiskt kapell uppfört 1938 samt ett fångstgropssystem.

STORUMANS KOMMUN

Gunnarns by - Juktån [AC 33] (Stensele sn)

Motivering:

A. Gunnarn. *Bymiljö* i *skogsbygd* vid Bastuträsket med bevarade ålderdomliga drag i bebyggelsemönstret och öppet omgivande odlingslandskap. Lapplands största jordbruksby.

B. Juktån. *Småbruk* i *skogsbygd* med olagligt upptagna nybyggen som senare insynats som kronotorp, men avvecklats under 1950- och 1960-talen.

Uttryck för riksintresset:

A. Välbevarad äldre bebyggelse, ofta grupperad på traditionellt vis i en lös fyrkant, med både trösklogar och storchässjor.

B. 13 kronotorp med omgivande begränsade odlingsmarker.

Storuman [AC 34] (Stensele sn)

Motivering:

Sammanhållen *järnvägs**miljö* med bebyggelse som bär drag av nationalromantik och 1920-talsklassicism.

Uttryck för riksintresset:

Stationshuset, järnvägshotellet och ett antal tjänstemannabostäder, ritade av F Zettervall och uppförda under 1920-talet.

Björkvattensdalen [AC 35] (Tärna sn)

Motivering:

Fjällbygd vid Storbjörkvattnet med välbevarad genuin bebyggelse i öppet kulturlandskap. (*Bymiljö*).

Uttryck för riksintresset:

De tätt belägna byarna vid Stor-Björkvattnet innehåller bebyggelse bl a från slutet av 1800-talet - början av 1900-talet, uppförda i timmer och med torvtak. Flera gårdar är ursprungligen samiska nybyggen.

I området ingår även:

Vojtjajaure kapell, uppfört 1932-1933, med kyrkogård och några ditflyttade kyrkstugor.

Atoklinten [AC 36] (Tärna sn)

Motivering:

Samisk kulturmiljö i kognitivt landskap vid heligt berg.

Uttryck för riksintresset:

Berg med klippgrav och seiteliknande klippformationer, sameviste med stuga, torvkåta, bod och grund från skolkåta samt rengården.

I området ingår även:

Rester efter ett dagbrott för asbest, troligen nyttjat redan under förhistorisk tid.

Hemavan [AC 37] (Tärna sn)

Motivering:

Odlingslandskap med övervattnade slåttermarker i fjällbygd.

Uttryck för riksintresset:

Raningar (årligen översvämmade marker) som nyttjades för slätter ända in på 1940-talet och som sedan regleringen av Umeälven vårdats och skötts. De goda slåttermarkerna utgjorde förutsättningen för de första nybyggena i området. Vid Slipstensbäcken ett flertal vattendrivna slipstenar, verksamheten har ursprung i 1860-talet.

Brandsfjället - Gausjosjön [AC 38] (Tärna sn)

Motivering:

A. *Samisk kulturmiljö i kognitivt landskap* med en koncentration av äldre lämningar.

B. *Vistemiljö* som visar olika byggnadstraditioner inom det samiska området .

Uttryck för riksintresset:

A. Offerplats, renvall, kätälämningar och stalotomter (hyddbottnar).

B. Vid Sotsbäcken ligger ett sydsamiskt viste som innehåller en torvkåta av sydsamisk typ och ett härbre. Vid Gausjosjön finns ett nordsamiskt viste från 1930-talet med ett flertal torvkåtor av nordsamisk typ.

ÅSELE KOMMUN

Hälla [AC 39] (Åsele sn)

Motivering:

Fångstmiljö med lång bruks- och bosättningskontinuitet.

Uttryck för riksintresset:

Fångstgropssystem som tillsammans har en längd av 8 km, några gropar har undersökts och visat sig vara använda från senneolitikum till folkvandringstid. I området ligger en av de tätaste koncentrationerna av stenåldersboplatser i Norrland.

Västra Storsjö [AC 40] (Åsele sn)

Motivering:

Nybygge i skogsbygd, utsynat 1759, med nuvarande gårdsplats från slutet av 1700-talet.

På gården tydliggörs månghussystemet och vattenkraftens nyttjande samt Åsele-områdets byggnadstradition. (*Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Välbevarade timmerbyggnader, flera av dem uppförda under 1800-talet; två manbyggnader, en f d kyrkstuga (nu bostadshus), ett härbre, en ladugård, matbod, bagarstuga samt en loge. Till logen har grävts en 3 km lång kanal för att med vattnets hjälp driva skvaltkvarn, ramsåg, stiftröskverk, svarvstol, bandsåg och slipsten.

Torvsjö [AC 41] (Åsele sn)

Motivering:

Kvarn- och bymiljö med karaktäristiskt lidläge. Intensivt nyttjad bäck som visar vattenkraftens betydelse och människors uppfinningsrikedom.

Uttryck för riksintresset:

Längs Skarpsjöbäcken finns ett ovanligt stort antal vattendrivna anläggningar. Här finns sex skvaltkvarnar, såg, tröskloge och slipstenar från mitten av 1800-talet, samt ett kraftverk från 1918, alla drivna med vattnet från bäcken. Anläggningarna har rustats under 1970-talet.

VILHELMINA KOMMUN

Risträsk [AC 42] (Vilhelmina sn)

Motivering:

Välbevarad *bymiljö* i *skogsbygd* som först anlagts som krononybygge under slutet av 1700-talet. Gårdslägen, bebyggelse och omgivande odlingsmarker uppvisar karaktäristiska ålderdomliga drag och omkringliggande myrland berättar om metoder att förbättra höskörden.

Uttryck för riksintresset:

Bebyggelsen ligger i lidläge med odlingsmarken i sluttningarna mot söder. Byggnaderna har bibehållit ett traditionellt utseende. Diken och dammanläggningar inom området visar olika metoder för övervattning av slättermarken genom översilning, dämmning i rinnande vatten och sjösänkning.

Bäkssele [AC 43] (Vilhelmina sn)

Motivering:

Bymiljö i öppet odlingslandskap i *skogsbygd*. Bykärna med selbebyggelse från förra seklet där laga skiftets påverkan på odlingslandskapet ännu väl går att avläsa.

Uttryck för riksintresset:

Rik och tät ansamling av äldre välbevarade byggnader och gårdsgrupper. Öppet odlingslandskapet med ägo gränser, vägnät och samfälligheter som har sitt ursprung i laga skiftet. Unik och oförändrad missionsskola för samebarn från 1867.

Vilhelmina [AC 44] (Vilhelmina sn)

Motivering:

Sockencentrum och *kyrkstad* med rötter i 1780-tal men som från 1850 utvecklades till en av lappmarkens mest betydande orter.

Uttryck för riksintresset:

Kyrkstad med ett tjugotal stora kyrkstugor, sockenstuga och gästgivaregård samt intill liggande bebyggelse utmed affärsgata. I anslutning därtill ligger en träkyrka från 1846 samt en begravningsplats.

Kittelfjäll [AC 45] (Vilhelmina sn)*Motivering:*

Odlingslandskap i *fjällbygd* med rötter i ett krononybygge från 1815.

Uttryck för riksintresset:

Slättermarker vid Vojmån som vittnar om slättermarkens tidigare betydelse och innehåller en stor mängd timrade ängslador.

Fatmomakke [AC 46] (Vilhelmina sn)*Motivering:*

Kyrkstad för samerna sedan 1700-talets slut, senare även för nybyggare i området.

Uttryck för riksintresset:

Kyrkstadsbebyggelse med hundratalet byggnader; kåtor, bodar och timmerstugor i naturlig fjällskogsterräng på sluttning ner mot Kultsjön. Välbevarat kapell från 1880-talet samt begravningsplats.

Gråtanån [AC 47] (Vilhelmina sn)*Motivering:*

Fångstmiljö vid Gråtanån som ger en bild av de förhistoriska fångstkulturernas levnadsvillkor i Norrlands inland under många årtusenden.

Uttryck för riksintresset:

Område med stort antal stenåldersboplatser, bl a fem skärvstensvallar samt fångstgropssystem som nyttjats från stenåldern fram till medeltid.

Svartsjöbäcksområdet [AC 48] (Vilhelmina sn)*Motivering:*

Samisk kulturmiljö med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet i obrutet fjällområde där den sydsamiska kulturens lämningar från äldre tid återfinns i riklig mängd.

Uttryck för riksintresset:

Inom området finns många typer av samiska kulturminnen såsom förhistoriska stalotomter, äldre renvallar och visteplatser, permanenta visten med kåtor och bodar, visten med begynnande odling och samiska nybyggen.

Ransarnområdet [AC 49] (Vilhelmina sn)*Motivering:*

Fjällbygd som speglar livsvillkoren och den lokala byggnadstraditionen i södra Lapplands fjälltrakter. (*Nybygge*).

Uttryck för riksintresset:

Nybyggarmiljö från perioden 1890-1920 med fem gårdar med bostadshus, härbren, kåtor, gethus och mjölkbodar. Ransarn är ett av de senast koloniserade områdena i Sverige.

Remdalen [AC 50] (Vilhelmina sn)*Motivering:*

Vistemiljö med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet.

Uttryck för riksintresset:

Lämningar efter äldre sommarvisten och stalotomter (hyddbottnar) från perioden 500-

1500. Vid det nuvarande visteområdet vinnas ett flertal kåtor och bodar.

Risfjället - Rissjön [AC 51] (Vilhelmina sn)

Motivering:

Samisk kulturmiljö i kognitivt landskap där de förkristna samerna utövade sin religion.

Uttryck för riksintresset:

Fyra samiska offerplatser i form av stenar, grotta och kulle.

DOROTEA KOMMUN

Laiksjö [AC 52] (Dorotea sn)

Motivering:

Bymiljö i skogsbygd som uppvisar en välbevarad byggnadskultur och för området karaktäristiska byggnader i en av Dorotea sockens äldsta byar.

Uttryck för riksintresset:

Välbevarade gårdar med timmerbyggnader från 1700- och 1800-talet, par- och enkelstugor och korsbyggnader, timrade ekonomibygnader, tre stora ladugårdar från 1900-talets första decennier samt även äldre ladugårdar.